

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Β. ΤΣΑΚΝΑΚΗΣ

ΑΦΙΕΡΩΤΕΣ ΚΑΙ ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΑ
ΣΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΤΣΑΡΙΤΣΑΝΗΣ
(1779-1856)

Ανάτυπο από τον
75ο τόμο του <<Θεσσαλικού Ημερολογίου>>
Λ Α Ρ Ι Σ Α 2019

ΑΦΙΕΡΩΤΕΣ ΚΑΙ ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΑ ΣΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΤΣΑΡΙΤΣΑΝΗΣ (1779-1856)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Επιχειρώντας να προσεγγίσουμε τον πληθυσμό της Τσαριτσάνης των προηγούμενων αιώνων και αντλώντας στοιχεία από πρόσφατες δημοσιεύσεις, διαπιστώνουμε ότι σύμφωνα με την οθωμανική απογραφή του 1521 οι κάτοικοι της ανέρχονταν σε 2.530, ενώ απουσίαζε το οθωμανικό στοιχείο.¹ Σύμφωνα με τον Μάγνη (1860), η Τσαριτσάνη είχε περίπου 1.000 οικίες, καλοχτισμένες και όλες χριστιανικές.²

Η Σχολή της Τσαριτσάνης ιδρύθηκε, πιθανόν, γύρω στα τέλη του 17ου ή στις αρχές του 18ου αιώνα. Σ' αυτή δίδαξαν μεγάλοι διδάσκαλοι, μεταξύ των οποίων ο Ιωάννης Πέζαρος (1768-1772), ενώ η σχολή άκμασε κατά την περίοδο διδασκαλίας του Κωνσταντίνου Κούμα (1798-1802) και του Κωνσταντίνου Οικονόμου (1805-1807).³ Κατά τον Παράνικα, (1867) ήδη το 1690 δίδασκε στην Τσαριτσάνη ο εντόπιος Νικόλαος Πεταλιάς.⁴ Η σχολή αφού είχε κλείσει κατά την περίοδο της Ελληνικής Επανάστασης, επανιδρύθηκε αμέσως μετά και διατηρήθηκε μέχρι το 1912, οπότε προήχθη σε ημιγυμνάσιο μετά την κατάληψη της πόλης από τον ελληνικό στρατό.⁵

Ο σεβασμιώτατος μητροπολίτης της Ελασσόνας κ. Χαρίτων παραχώρησε στον εκδότη του *Θεσσαλικού Ημερολογίου* Κώστα Σπανό, σε ηλεκτρονική μορφή, μέσω του αρχιμανδρίτη Βασιλείου Παπανικολάου (Σπαρμιώτη), ένα χειρόγραφο με τους αφιερωτές και τα αφιερώματα στα εκπαιδευτήρια της Τσαριτσάνης, κατά την περίοδο 1779-1855.

Στην παρούσα μελέτη αναλύονται οι εγγραφές του τεκμηρίου, στο οποίο αποτυπώνονται τα ονόματα των αφιερωτών και το ποσό των γροσίων ή το είδος της προσφοράς τους για την ενίσχυση των εκπαιδευτηρίων, αναδεικνύοντας, παράλληλα, το ενδιαφέρον των ανθρώπων εκείνης της εποχής για την Παιδεία. Αναλύονται τα στοιχεία όπως προκύπτουν, ανά περίοδο (1779-1786, 1787-1800, 1803-1849 και 1852-1856), ενώ αναγνωρίζονται και γνωστά πρόσωπα τα οποία διαδραμάτισαν μικρό ή μεγαλύτερο ρόλο στην τοπική και εθνική Ιστορία. Στο τέλος της μελέτης παρατίθεται το μεταγραμμένο χειρόγραφο και ο αλφαβητικός πίνακας των αφιερωτών.

ΟΙ ΑΦΙΕΡΩΤΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΑ

Οι εγγραφές στο χειρόγραφο, για την περίοδο 1779-1786, ανέρχονται σε 26, ενώ μνη-

1. Σπανός Β. 2018, 13-16.
2. Μάγνης 1860, 14.
3. Ευαγγελίδης 1936, 220-221.
4. Παράνικας 1867, 85.
5. Ευαγγελίδης 1936, 221.

μονεύονται και άλλοι αφιερωτές ως καταχωρισμένοι στον κώδικα της Σχολής. Το συνολικό ποσό, το οποίο προσφέρθηκε για την ενίσχυση των σχολείων, ανέρχεται σε 1.920 γρόσια, εκ των οποίων τα 1.000 προσέφερε ο Κώνστας Κοντουκλής.

Κατά την περίοδο 1787-1800, 14 δωρητές προσέφεραν συνολικά 2.260 γρόσια. Ο οικονόμος παπα-Κυριακάκης, πατέρας του Κωνσταντίνου Οικονόμου,⁶ προσέφερε 1.000 γρόσια, ενώ μεταξύ των δωρητών που αφιέρωσαν περισσότερα από 100 γρόσια απαντώνται ο Χατζη-Κυρίτης (325 γρ.), ο αοίδιμος άγιος Ελασσόνας Ιωαννίκιος⁷ (260 γρ.), ο Καλοκυρίτης (250 γρ.) και ο πατήρ Άνθιμος⁸ (120 γρ.).

Από το 1803 έως το 1849, από 16 αφιερωτές προσφέρθηκε το μεγαλύτερο ποσό (21.729 γρόσια), στο οποίο ο μητροπολίτης της Πισιδίας Κύριλλος⁹ συνέβαλε με 7.750 γρόσια. Ο Ιωσήφ¹⁰ αφιέρωσε 5.500 γρόσια, τα οποία προέκυψαν από την εκποίηση ολόκληρης της περιουσίας του, ο πατριάρχης της Αλεξάνδρειας Καλλίνικος¹¹ 3.680, η Ζωούλα, η ιάτρισα,¹² 2.000 και ο Πούλιος Ζήσης 1.000 γρόσια. Ο πρώην Ελασσόνας Νεόφυτος,¹³ ανέγειρε, με δαπάνες του, την παλαιά αλληλοδιδασκτική σχολή και ο αρχιμανδρίτης Δανιήλ Φάραγγας¹⁴ συνέβαλε στον εμπλουτισμό της βιβλιοθήκης με διδακτικά βιβλία.

Η περίοδος 1852-1856 αφορά τη συνεισφορά για την ανέγερση της νέας αλληλοδιδασκτικής σχολής. 45 αφιερωτές προσέφεραν το ποσό των 6.219 γροσίων. Ο αοίδιμος πρώην Σερβίων και Κοζάνης Βενιαμίν¹⁵ αφιέρωσε 1.500 γρ., ο πρώην Ελασσόνας Νεόφυτος¹⁶

6. Λάππας-Σταμούλη 1989, ιζ', κ', κα', κβ', κγ'.

7. Ο Ιωαννίκιος Β' ποίμανε την Αρχιεπισκοπή της Ελασσόνας από τον Σεπτέμβριο του 1798 μέχρι τον Μάρτιο του 1809. Βλ. Ατέσης 1975, 60' Βέλκος 1980, 184-187.

8. Ο Άνθιμος Ολυμπιώτης ανέλαβε την ηγουμένη της Ολυμπιώτισσας το 1780 και παρέμεινε μέχρι τον θάνατό του, το 1794. Βλ. Σκουβαράς 1967, 117, 141.

9. Ο Κύριλλος ήταν Τσαριτσανιώτης. Σε νεαρή ηλικία χρημάτισε αρχιδιάκονος του οικ. πατριάρχη Μελετίου Β'. Τον Αύγουστο του 1780 εκλέχθηκε μητροπολίτης της Πισιδίας. Σε μία βεβαίωση, με χρονολογία 5.9.1803, στην οποία υπέγραψε ο Κων/νος Οικονόμος, ως επίτροπος της Σχολής της Τσαριτσάνης, αναφέρεται ότι ο Κύριλλος αφιέρωσε στη Σχολή και στις 5 εκκλησίες της Τσαριτσάνης 4.000 γρόσια. Βλ. Λάππας-Σταμούλη 1989, 253-254, 268.

10. Πρόκειται για τον Ιωσήφ των Ρωγών, τον ήρωα της πολιορκίας του Μεσολογγίου. Η αναφορά αυτή επιβεβαιώνει, για μία φορά ακόμα, ότι ήταν Τσαριτσανιώτης. Βλ. Σπανός Κ. 2013, 309-313.

11. Ο Καλλίνικος (Κωνσταντίνος Κυπαρίσσης) γεννήθηκε το 1800 στη Σκοτίνα της Πιερίας. Σε μικρή ηλικία εγκαταβίωσε στη Μονή της Ολυμπιώτισσας. Διετέλεσε πρωτοσύγγελος στις Μητροπόλεις Σερρών και Μυτιλήνης. Το 1843 εκλέχθηκε μητροπολίτης της Μυτιλήνης, το 1852 της Θεσσαλονίκης και ακολούθως πατριάρχης της Αλεξάνδρειας (26.1.1858-24.5.1861). Βλ. Παπανικολάου 2013, 19, 31-33, 41-43, 105-109, 134-223.

12. Πρόκειται, προφανώς, για μία πρακτική γιάτρισσα.

13. Ο Νεόφυτος Β' ποίμανε την επαρχία της Ελασσόνας από τον Νοέμβριο του 1830 μέχρι τον Μάιο του 1849, οπότε μετατέθηκε στη Μητρόπολη του Ικονίου. Βλ. Ατέσης 1975, 60' Βέλκος 1980, 191-193.

14. Ο αρχιμανδρίτης Δανιήλ Θ. Φάραγγας ήταν ανεψιός του Κων/νου Οικονόμου. Το 1852 ζούσε στη Θεσσαλονίκη και προσπάθησε να βοηθήσει τον θείο του στην υπόθεση του καταπατημένου, από τον Οθωμανό Σουλεϊμάν Ταχίρ, μισού τσιφλικίου του Τσερνίλου (Αγιονερίου). Βλ. Σπανός Κ. 2015, 405-406, 408-409.

15. Ο αγραφιώτικης καταγωγής Βενιαμίν Δημ. Καρίπογλου, γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το

1.000 γρόσια και 500 γρ. ο Λειβαδιώτης Χατζη-Παράσχος. Το ποσό των υπόλοιπων αφιερωτών, ανά μονάδα, κυμαίνεται από 20 έως 350 γρόσια. Η Δεσπούλα Φιλ. Πλάκα χορήγησε όλη την αναγκαία ύλη για να ολοκληρωθούν οι εργασίες της Αλληλοδιδασκτικής Σχολής και η Λάφω [Ελάφω] προσέφερε το σπίτι της προς όφελος των εκπαιδευτηρίων.

Μεταξύ των αφιερωτών συγκαταλέγονται μερικοί γνωστοί: οι αρχιερείς Παΐσιος¹⁷ του Ραδοβισδίου, Παρθένιος¹⁸ της Ελασσόνας και ο από Ελασσόνας Ιγνάτιος Βόσνας,¹⁹ οι ηγούμενοι Ζαχαρίας²⁰ της Ολυμπιώτισσας και Φιλάρετος²¹ του Σπαρμού, ο παπα-Σαμουήλ²² της Ολυμπιώτισσας και ο Χατζη-Στάικος.²³

Ο Δημήτριος (Δήμος) Στατήρης, ακόμη, ο οποίος αναφέρεται στο χειρόγραφο είναι ο πεθερός του Κωνσταντίνου Οικονόμου.²⁴ Με το επώνυμο Στατήρης αναφέρεται και ο Γιαννούλης Στατήρης, το 1813, ο οποίος εμφανίζεται ως προεστός της Τσαριτσάνης.²⁵ Κάποιος Τσαριτσανιώτης με το επώνυμο Χατζηκλώνστας αναφέρεται ότι δώρισε ορισμένα είδη στη Μονή της Ολυμπιώτισσας, το έτος 1789.²⁶ Το εν λόγω επώνυμο εντοπίζεται και σε δύο εγγραφές του χειρογράφου των αφιερωτών για τα εκπαιδευτήρια της Τσαριτσάνης (Χατζηκλώνστας Κυριακάκης και Χατζηκλώνστας Κυριάκης).

1771. Διετέλεσε ηγούμενος της Μονής των Βλαττάδων, το 1814, και μητροπολίτης των Σερβίων και Κοζάνης την περίοδο 1815-1849. Πέθανε το 1851. Βλ. Ατέσης 1975, 234· Σακελλίων 1975, 28-30, 70.

16. Είναι το ίδιο πρόσωπο με τον Νεόφυτο Β', ο οποίος ανέγειρε, με δαπάνες του, την παλαιά αλληλοδιδασκτική σχολή.

17. Ο τσαριτσανιώτης επίσκοπος του Ραδοβισδίου Παΐσιος παραιτήθηκε τον Μάιο του 1783 και εκλέχθηκε την ίδια μέρα επίσκοπος του Γαρδικίου των Τρικάλων. Βλ. Σπανός Κ. 1994, 212-215. Η αναφορά του στον κατάλογο των δωρητών ως Ραδοβισδίου σημαίνει ότι η δωρεά του έγινε πριν από τον Μάιο του 1783.

18. Ο Παρθένιος ποίμανε την επαρχία της Ελασσόνας τις περιόδους Ιανουάριος 1760 - Μάρτιος 1780 και Σεπτέμβριος 1783 - Σεπτέμβριος 1798. Βλ. Βέλκος 1980, 175-183. Ο Ατέσης (1975, 59) τον αναφέρει μόνο το έτος 1766.

19. Ο Ιγνάτιος, από Κρατόβον, εκλέχθηκε στις 27.1.1853 και στις 24.12.1860 μετατέθηκε στη Μητρόπολη της Βόσνας. Όπως αναφέρει ο Βέλκος (1980, 194-195) ήταν λάτρης της Παιδείας και προσπάθησε με κάθε τρόπο να κτισθεί το διδακτήριο του Δημοτικού Σχολείου της Τσαριτσάνης, προσφέροντας, για την αποπεράτωσή του, λίγο πριν μετατεθεί, 10 χρυσές οθωμανικές λίρες.

20. Ο προηγούμενος Ζαχαρίας διετέλεσε ηγούμενος στη Μονή της Ολυμπιώτισσας 15 έτη και πέθανε στις 11.11.1870. Βλ. Σκουβαράς 1967, 161, 168, 430.

21. Ο Φιλάρετος χρημάτισε ηγούμενος στη Μονή του Σπαρμού την περίοδο 1843-1870. Βλ. Μπούμπας 2008, 21.

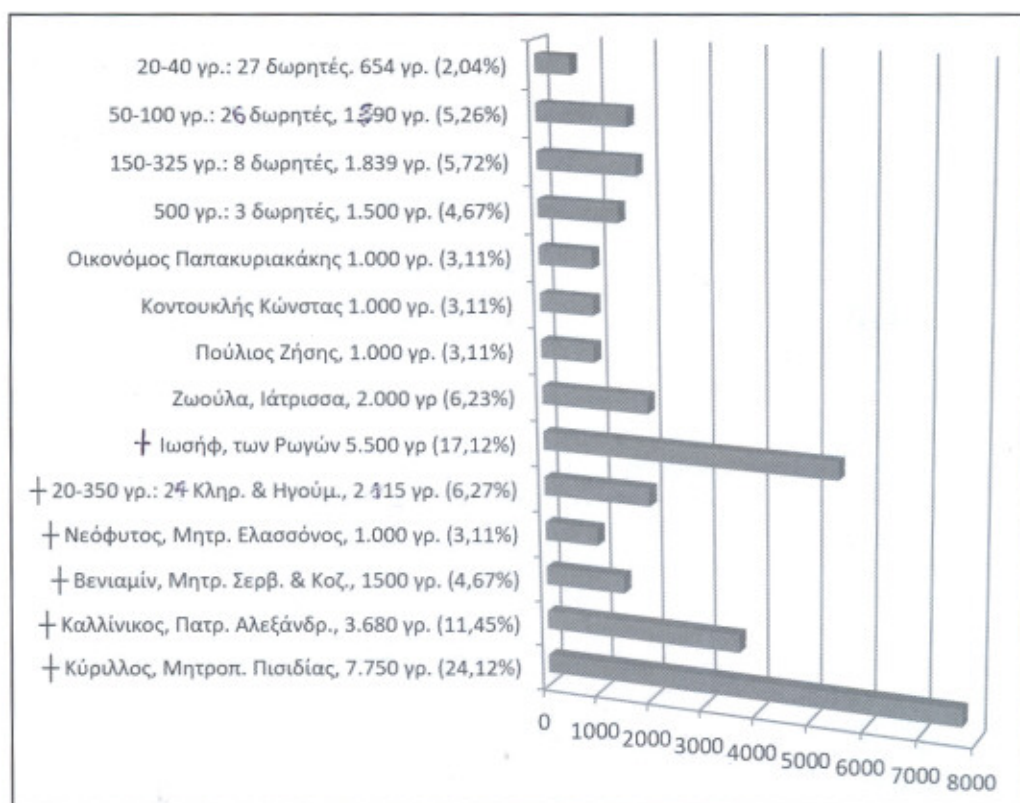
22. Ο παπα-Σαμουήλ είχε αφήσει 3.000 γρόσια στη Μονή της Ολυμπιώτισσας το έτος 1843. Καταγόταν από τον Πυργετό της Λάρισας και για αρκετά έτη χρημάτισε εφημέριος στην Τσαριτσάνη. Το 1824 μετακινήθηκε στην Ολυμπιώτισσα και πέθανε στις 29 Δεκεμβρίου 1843. Βλ. Σκουβαράς 1967, 161, σημ. 5, 433.

23. Ο Χατζη-Στάικος, όπως απαντάται στον υπ' αρ. 220 κώδικα της Ολυμπιώτισσας, τον Ιούλιο του 1788 έδωσε στον ηγούμενο Άνθιμο 75 γρόσια. Βλ. Σκουβαράς 1967, 434-435.

24. Λάμπας - Σταμούλη 1989, κβ', κδ' κζ' κ. α.· Σπανός Κ. 2015, 369-370.

25. Σκουβαράς 1967, 152, 441.

26. Σκουβαράς 1967, 435.

Γράφημα 1: Τα γρόσια των αφιερωτών.

Δεν περιλαμβάνονται τα αφιερώματα 4 δωρητών, οι οποίοι αφιέρωσαν μέρος της περιουσίας τους ή ανέλαβαν την εκτέλεση εργασιών στα Εκπαιδευτήρια.

Τα επώνυμα Ναλπάνης,²⁷ Χατζη-Λαδάς, Βακάλης,²⁸ Παλαδώρας,²⁹ και Χασάπης δηλώνουν τη σχέση τους με συγκεκριμένα επαγγέλματα. Τα επώνυμα Νηματάς,³⁰ Κοκκινάς³¹ και οι Ρουφετίδες³² ράπτες υποδηλώνουν τη δραστηριότητα των κατοίκων σχετικά με την υφαντουργία και επιβεβαιώνουν την αναφορά του Μάγνη ότι οι κάτοικοι της Τσαριτσάνης εργάζονταν μεν με τη γη, αλλά ασχολούνταν και με τη βιοτεχνία και το εμπόριο, αφού έβαφαν κόκκινα νήματα και τα εμπορεύονταν στη Γερμανία.³³ Επιβεβαιώνεται και ο χαρακτηρισμός της Τσαριτσάνης ως εμπορικότατη πόλη και γι' αυτό, το έτος 1748, ο παπα-Διονύσιος φρόντισε ώστε η Μονή της Ολυμπιώτισσας να αποκτήσει προσοδοφόρα

27. Ναλπάνης < ναλμπάνης πεταλωτής.

28. Βακάλης < Μπακάλης.

29. Παλαδώρας < μπαλαδώρας υλοτόμος.

30. Νηματάς: αυτός που έχει εργαστήριο βαφής νημάτων.

31. Κοκκινάς: ο βαφέας κόκκινων νημάτων.

32. Ρουφετίς (< ρουφέτι: συντεχνία): μέλος μιας συντεχνίας, ενός επαγγελματικού σωματίου.

33. Μάγνης 1860, 14.

Εικ. 1. Η Οικονόμειος Σχολή της Τσαριτσάνης (2018).

ακίνητα στην Τσαριτσάνη.³⁴

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Από τις 100 εγγραφές του χειρογράφου που μελετήσαμε, για την περίοδο 1779-1856, προκύπτει ότι το συνολικό ποσό για την ενίσχυση των εκπαιδευτηρίων της Τσαριτσάνης ανέρχεται σε 32.128 γρόσια, ενώ ορισμένοι δωρητές αφιέρωσαν ακόμη και μέρος της ακίνητης περιουσίας τους για τον σκοπό αυτό, δείχνοντας το ιδιαίτερο ενδιαφέρον τους για το θέμα της παιδείας. Οι 31 κληρικοί και ηγούμενοι προσέφεραν συνολικά 21.545 γρόσια, ποσό που αντιστοιχεί στο 67,06% του συνόλου (βλ. Γράφημα 1). Οι 69 επιπλέον αφιερωτές προσέφεραν το ποσό των 10.583 γροσίων (32,94%). Ορισμένοι δωρητές είτε αφιέρωσαν μέρος της περιουσίας τους είτε ανέλαβαν την αποπεράτωση εργασιών. Από το τεκμήριο, ακόμη, εκτός από τα γνωστά ονόματα που εντοπίζονται, προκύπτουν και ορισμένα επώνυμα, τα οποία συσχετίζονται με συγκεκριμένα επαγγέλματα και επιβεβαιώνουν τις περιγραφές των περιηγητών του 19ου αιώνα για την οικονομική δραστηριότητα της Τσαριτσάνης.

Η ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΥ

Οι αφιερωτές της περιόδου 1779-1786

Ἡ σύστασις τῆς ἐνταῦθα Ἑλληνικῆς Σχολῆς ἐγένετο κατὰ τὸ σωτήριον ἔτος 1779 ἀρχιερατεύοντος τοῦ ἀειμνήστου Παρθενίου. Πρῶτος προσέφερεν ἐν αὐτῇ ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Κώνστας Κοντουκλῆς γρ. 1.000.

Ὁ ἐπίσκοπος Ραδοβισδίου κ. Παΐσιος. Οἰκονόμος Κυριακάκης ἱερεὺς. Ὁ Στέριος ἱερεὺς. Ὁ μακαρίτης Στατήρης Μήτσιου. Μαργαρίτης Σκιακού. Ξευτέρης Σταμούλη. Χατζη-Κυρίτσης Δημητρίου. Χατζη-Βαγγέλης Νηματᾶς. Χατζη-Στάϊκος. Γεώργιος Κωνσταντίνου. Χατζη-Δημήτριος Χαμιζᾶς καὶ Κυριάκης Χατζη-Κώνστα προσέφερον ἕκαστος ἀνά 50 γρ.

Ὁ Στάϊκος ἱερεὺς. Ὁ Καλογιάννης Νικολάου. Ὁ Στάϊκος Βίτικου. Ὁ Χατζη-Γεωργούλης. Ὁ Μιχαλάκης Παπακυριακάκης καὶ οἱ Ρουφετίδες ράπτει ἀνά 30 γρ.

Ὁ αἰδεσιμώτατος Σταμουλάκης, ὁ πανοσιώτατος Ἀνανίας, ὁ ἱεροδιάκονος Ἰγνάτιος, ὁ Νικόλαος Κοκκινᾶς, ὁ Θεοδωράκης Χατζη-Γεωργίου, ὁ Χατζη-Δανιήλ Κοκκινᾶς, καὶ ὁ Χατζη-Ἀγοραστός χασάπης ἀνά 20 γρ.

καὶ ἄλλοι διάφοροι ὧν τὰ τίμια ὀνόματα εἰσὶ κατακεχωρισμένα ἐν τῷ Κώδικι τῆς Σχολῆς, προσέφερεν ἕκαστος κατὰ τὴν προαίρεσίν του.

Αἰωνία αὐτῶν ἡ μνήμη.

Οι αφιερωτές της περιόδου 1787-1800

Μετά δέ ταῦτα ἀπὸ τοῦ (1787ου μέχρι τοῦ 1800) γενομένης δευτέρας συνεισφορᾶς,

34. Σκουβαράς 1967, 106.

προσέφερον οἱ ἑξῆς:

Οἱ μακαρ. Δημήτριος Στατήρης, Κυριακάκης Χατζη-Κώνστα, Στατήρης Μήτσιου καί Χατζη-Στάϊκος Χατζη-Ἀστερίου ἀνά 50 γρ.

Ὁ Παπαγιαννάκης Ναλπάνης, ἡ γυνὴ τοῦ Οἰκονόμου, καὶ ὁ Ἡγούμενος τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου³⁵ ἀνά 20 γρ.

Ὁ Οἰκονόμος Παπακυριακάκης κατὰ τὴν τελευτὴν του γρ. 1.000.

Οἱ μακαρ. Χατζη-Κυρίτσης γρ. 325 καὶ ὁ Καλοκυρίτσης γρ. 250.

1800

Ὁ ἀοίδιμος ἅγιος Ἐλασσῶνος Ἰωαννίκιος γρ. 260.

Οἱ μακαρ. πατὴρ Ἀνθίμος γρ. 120.

Χρῖστος Βακάλη γρ. 25.

Χατζη-Λαδάς γρ. 20.

αἰωνία αὐτῶν ἡ μνήμη.

1803

Ὁ εἰς ἄκρον φιλόπατρις καὶ φιλογενὴς Κύριλλος ὁ Πισιδίας ἀφιέρωσε γρ. 7.750.
Αἰωνία αὐτοῦ ἡ μνήμη.

1804

Ἡ μακαρίτις Μαργιώλα Μπακαλουγιάννη γρ. 75.

Ὁ Ἱερομόναχος Κύριλλος γρ. 50.

Ἡ Εὐαγγελὴ Χατζη-Φαρμάκινα γρ. 224. //

Ὁ μακαρίτης Δημήτριος Ἀρσένη γρ. 500.

Ὁ Ἀγιοταφίτης γρ. 50.

1844

Ὁ μακαρ. παπα-Σαμουήλ ἐκ τῆς Μονῆς Ἐλασσῶνος γρ. 150.

1846

Ὁ Ἀοίδιμος ἅγιος Ἐλασσῶνος κ. Νεόφυτος ἀνήγειρε δι' ἰδίας δαπάνης τὴν παλαιὰν ἀλληλοδιδασκτικὴν σχολήν.

1847

Ὁ μακαρ. Ζήσης Πούλιον 1.000.

Ἡ Ζωούλα Ἰάτραισα γρ. 2.000.

Ὁ Ἀείμνηστος Ἰωσήφ ὄλην τὴν περιουσίαν του ἐκκαθαρισθεῖσαν εἰς γρ. 5.500.

1849

Οἱ μακαρ. Δημήτριος Καραδήμου δι' ὁμολόγου γρ. 500.

Ὁ Δημουλάς Καλογιάννου ἐκ Βιέννης³⁶ γρ. 100.

Ὁ Κώνστας Χατζη-Ρίζου ἐκ Σερρών γρ. 150.

Ὁ Δανιὴλ Φάραγγα συνήρρησεν εἰς τό νά ἀφιερωθῶσι εἰς τὴν Ἑλλ. Σχολὴν βιβλία διδασκτικά.

Ὁ Ἀοίδιμος μακαριώτατος Πατριάρχ. Ἀλεξανδρείας Καλλίνικος γρ. 3.680.

Αἰωνία ἡ μνήμη αὐτῶν.

35. Ἡ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου βρίσκεται πολὺ κοντὰ στὴν Τσαριτσάνη, ἀριστερὰ τοῦ επαρχιακοῦ δρόμου Ἐλασσόνας-Τσαριτσάνης-Τυρνάβου.

36. Ὁ Καλογιάννης, μετὰ τὸν θάνατό του (1862), ἀφησε γιὰ τὰ εκπαιδευτήρια τῆς Τσαριτσάνης 300 αὐστριακὰ φιορίνια. Βλ. Ζαχίδης 1965, 33.

**ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΕΓΕΡΣΙΝ
ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΑΛΛΗΛΟΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ**

1852

Ὁ Αοίδιμος πρώην Σερβίων καί Κοζάνης Βενιαμίν γρ. 1.500.

Ὁ πρώην Ἑλασσόνος Νεόφυτος δι' ὁμολόγου γρ. 1.000.

Ὁ μακαρ. Χατζη-Παράσχος Λειβαδίτης γρ. 500.

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος γρ. 50.

Ὁ Δημήτριος Τοιάβαλης Ἱατρός ἐκ Ζαγορίου³⁷ γρ. 250.

Ὁ Δημήτριος Καραστατήρη γρ. 20.

Ὁ Γεώργιος Χατζη-Κάκου γρ. 25.

Ὁ Γεώργιος Ζήντρου γρ. 100.

Ὁ Γεώργιος Δήμιον γρ. 20.

Ὁ Γιαννούλης Γάτσιον γρ. 50.

Ὁ Ζήσης Λιογγάρη 50.

Ὁ Δημήτριος Βαγγέλη 50.

Ὁ Κυπαρίσσης Λιογγάρη γρ. 40.

Ὁ Ἀπόστολος Θεμελῆ γρ. 100.

Ὁ Βασίλειος Μάμιτζιον γρ. 20.

1855

Ἡ μακαρ. Δεσπούλα Φιλ. Πλάκα ζῶσα ἐχορήγησεν διὰ τὴν ἀποτελείωσιν τῆς Ἀλληλο-
διδασκτικῆς Σχολῆς ὅλην τὴν ἀναγκαίαν ὑλὴν.

Ἡ Λάφω τό ὀσπίτιόν της.

Ὁ Μαργαρίτης Δημοουλᾶς γρ. 200.

Ὁ Ζηνόβιος μοναχός 100.

Ὁ Σταμουλάκης Χρυσάκη 240.

Ὁ Θεμελῆς Παλταδῶρος καί ὁ Νικόλαος Βασιλῆς ἀνά 50.

Ὁ Νικόλαος Βαβούρας 30.

Ὁ Ἀστέριος Φωρλῆς καί Εὐθύμιος Βαβούρας ἀνά 22.

Οἱ μακαρ. Παζτιάρας καί Γιαννούλης μαχαιρᾶς ἀνά 20.

Ὁ ἀπὸ Ἑλασσῶνος Βόσνας Ἰγνάτιος 350.

Ὁ καθηγούμενος τοῦ Σπαρμοῦ Φιλάρετος γρ. 100.

Ὁ προηγούμενος τῆς Ἑλασσῶνος Ζαχαρίας 150.

Ὁ προηγούμενος τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου³⁸ μετὰ τῆς καλογραίας Μάρθας δι' ὁμολόγου γρ. 300.

37. Τὴν περίοδο 1804-1807 δραστηριοποιούνταν στὴν Τσαριτσάνη ἕνας γιατρός ἀπὸ τὸ Ζαγόρι. Πρόκειται γιὰ τὸν «ἐξοχώτατο ἱατρὸ κύρ Ζώη Ζαγορίτη» ὁ ὁποῖος αναφέρεται ὡς συνδρομητής, γιὰ ἕνα ἀντίτυπο, στὸ βιβλίο *Στοιχεῖα τῆς λογικῆς μεταφυσικῆς καὶ ἠθικῆς*, τοῦ Φραγκίσκου Σοανίου, σὲ μετάφραση τοῦ Γρηγορίου Κωνσταντά του Μηλιώτη (Ενετίησιν 1804) καὶ στὸν 8ο τόμο τοῦ ἔργου τοῦ Κων. Κούμα, *Σειράς στοιχειῶδους τῶν μαθηματικῶν καὶ φυσικῶν πραγματειῶν ἐκ διαφόρων συγγραφέων συλλεχθεισών* (Βιέννη ΑΩΖ).

38. Πρόκειται γιὰ τὴν Μονή τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τῶν Δεμηράδων, τῆς σημερινῆς Κοκκινόγης Ἑλασσόνας. Βλ. Νίκος Τάχατος, «Τρία πατριαρχικά ἐγγράφα σχετικά με τὴν Μονή τοῦ Ἀγ. Ἀντωνίου τῆς Κοκκινόγης Ἑλασσόνας», *Θεσσαλικὸ Ἡμερολόγιο*, 70 (2016) 235-240.

Εικ. 2. Δρόμος της Τσαριτσάνης προς τον ναό της Παναγίας (ca 1930).
(Προσφορά του Κώστα Κόκκινου).

- Ὁ Ἡγούμενος τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου Γεράσιμος 25.
- Ὁ παπα-Ἀστέριος 30.
- Ὁ παπα-Δημήτριος Στάμιον 25.
- Ὁ παπα- Ἄνθιμος 20.
- Ὁ Νικόλαος Χατζη-Γιαννάκης 50.
- Ὁ Δημήτριος Καραδήμιον 75.
- Ὁ Ἀπόστολος Θεμελῆ 100.
- Ὁ Ἀντωνάκης Φραντσίσκου 90.
- Ὁ Κωνσταντῖνος Χατζη-Μανίκα 30.
- Ὁ Εὐστράτιος Χατζη-Κάκος 30.
- Ὁ Γιαννούλης Κ[.]καλῆς καί ὁ Χατζη-Κυριάκος Χατζη-Γεωργίου ἀνά 20.
- 1856
- Ὁ μακαρίτης Ἡγούμενος Νικόδημος ἐκ Δεμενίκου γρ. 75.
- Ὁ Ζάχος Ἀλεξίου γρ. 200.

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΑΦΙΕΡΩΤΩΝ

A) ΚΛΗΡΙΚΟΙ

- 1) + Ἀγιοταφίτης μοναχός
- 2) + Ἀνανίας πανοσιώτατος
- 3) + Ἄνθιμος πατήρ
- 4) + Ἄνθιμος ιερέας
- 5) + Ἀστέριος ιερέας
- 6) + Βενιαμίν μητροπολίτης Σερβίων καὶ Κοζάνης
- 7) + Γεράσιμος, ηγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου
- 8) + Γρηγόριος αρχιμανδρίτης
- 9) + Ζαχαρίας προηγούμενος τῆς Ολυμπιώτισσας
- 10) + Ζηνόβιος μοναχός
- 11) + Ἰγνάτιος ιεροδιάκονος
- 12) + Ἰγνάτιος μητροπολίτης τῆς Βόσνας
- 13) + Ἰωαννίκιος, ὁ αοίδιμος ἅγιος τῆς Ελασσόνας
- 14) + Ἰωσήφ, ἐπίσκοπος τῶν Ρωγών
- 15) + Καλλίνικος, πατριάρχης τῆς Ἀλεξάνδρειας
- 16) + Κυριακάκης Οικονόμος ιερέας
- 17) + Κύριλλος ιερομόναχος
- 18) + Κύριλλος μητροπολίτης τῆς Πισιδίας
- 19) Μονῆς Ἁγίου Ἀθανασίου ηγούμενος
- 20) Μονῆς Ἁγίου Ἀντωνίου προηγούμενος
- 21) + Νεόφυτος, μητροπολίτης τῆς Ελασσόνας
- 22) + Νικόδημος ηγούμενος ἀπὸ το Δεμενίκο
- 23) + Παῖσιος, μητροπολίτης τῆς Πισιδίας
- 24) + Παρθένιος, μητροπολίτης τῆς Ελασσόνας
- 25) + Σαμουήλ ιερέας τῆς Ολυμπιώτισσας

- 26) + Στάικος ιερέας
- 27) + Στάμου παπα-Δημήτριος
- 28) + Σταμουλάκης ιερέας
- 29) + Στέριος ιερέας
- 30) + Φάραγγας Δανιήλ, αρχιμανδρίτης
- 31) + Φιλάρετος, ηγούμενος της Μονής του Σπαρμού

B) ΛΑΪΚΟΙ

- 1) Αλεξίου Ζάχος
- 2) Αρσένης Δημήτριος
- 3) Βαβούρας Ευθύμιος
- 4) Βαβούρας Νικόλαος
- 6) Βαγγέλη Δημήτριος
- 7) Βακάλης Χρήστος
- 8) Βασβούκης Νικόλαος
- 9) Βίτικου Στάικος
- 10) Γάτσιος Γιαννούλης
- 12) Δήμος Γεώργιος
- 12) Δημουλάς Μαργαρίτης
- 13) Ζήντρος Γεώργιος
- 14) Ζωούλα ιάτρισσα
- 15) Θεμελής Απόστολος
- 16) Θεμελής Απόστολος
- 17) Κ[.]καλης Γιαννούλης
- 18) Καλογιάννης Δημουλάς εκ Βιέννης
- 19) Καλοκυρίτης
- 20) Καραδήμος Δημήτριος
- 21) Καραδήμος Δημήτριος
- 22) Καραστατήρης Δημήτριος
- 23) Κοκκινάς Νικόλαος
- 24) Κοκκινάς χατζη-Δανιήλ
- 25) Κοντουκλής Κώνστας
- 26) Κωνσταντίνου Γεώργιος
- 27) Λάφω
- 28) Λειβαδίτης χατζη-Παράσχος
- 29) Λιογγάρης Ζήσης
- 30) Λιογγάρης Κυπαρίσσης
- 31) Μάμτζιος Βασίλειος

- 32) Μαχαιράς Γιαννούλης
- 33) Μπακαλιογιάννη Μαριώρα
- 34) Νηματάς χατζη-Βαγγέλης
- 35) Νικολάου Καλογιάννης
- 36) Οικονόμος παπα-Κυριακάκης
- 37) Οικονόμου γυναίκα
- 38) Παζτιάρας
- 39) Παλταδώρος Θεμελής
- 40) Παπαγιαννάκης ναλμπάνης
- 41) Παπακυριακάκης Μιχαλάκης
- 42) Πλάκα Δεσπούλα Φιλίππου
- 43) Πούλιος Ζήσης
- 44) Ράφτες ρουφετήδες
- 45) Σκιάκος Μαργαρίτης
- 46) Σταμούλης Ξευτέρης
- 47) Στατήρης Δημήτριος
- 48) Στατήρης Μήτσιος
- 49) Στατήρης Μήτσιος
- 50) Τσιάβαλος Δημήτριος ιατρός εκ Ζαγορίου
- 51) Φραντζίσκος Αντωνάκης
- 52) Φωρλής Αστέριος
- 53) Χαμζάς χατζη-Δημήτριος
- 54) Χασάπης χατζη-Αγοραστός
- 55) Χατζηαστερίου χατζη-Στάικος
- 56) Χατζηγεωργίου Θεοδωράκης
- 57) Χατζηγεωργίου χατζη-Κυριάκος
- 58) Χατζηγεωργούλης
- 59) Χατζηγιαννάκης Νικόλαος
- 60) Χατζηκάκος Γεώργιος
- 61) Χατζηκάκος Ευστράτιος
- 62) Χατζηκυρίτης Δημήτριος
- 63) Χατζηκώνστας Κυριάκης
- 64) Χατζηλαδάς
- 65) Χατζημανίκας Κων/νος
- 66) Χατζηριζός Κώνστας, Σερραίος
- 67) Χατζηστάικος
- 68) Χατζηφαρμάκινα Ευαγγελή
- 69) Χρυσάκης Σταμουλάκης

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ατέσης 1974 Βασίλειος Γ. Ατέσης, *Επισκοπικοί κατάλογοι της Εκκλησίας της Ελλάδος απ' αρχής μέχρι σήμερα*, εν Αθήναις 1975.
- Βέλκος Γρηγόριος Βέλκος, *Η Επισκοπή Δομενίκου και Ελασσόνας*, Ελασσόνα 1980.
- Ευαγγελίδης 1936 Τρ. Ευαγγελίδης, *Η παιδεία επί Τουρκοκρατίας (ελληνικά σχολεία από της αλώσεως μέχρι Καποδιστρίου)*, τ. Α, Αθήναι 1936.
- Ζαχίδης 1965 Β. Ζαχίδης, *Η ιστορία της Τσαρτισάνης από αρχαιολόγων χρόνων*, Αθήναι 1965.
- Λάμπας - Σταμούλη 1989 Κώστας Λάμπας-Ρόδη Σταμούλη, *Κωνσταντίνος Οικονόμος ο εξ Οικονόμων, Αλληλογραφία, τόμος πρώτος 1802-1817, Κέντρον Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού (ΚΕΜΝΕ), Ακαδημία Αθηνών, Αθήνα 1989.*
- Μάγνης 1860 Νικόλαος Μάγνης, *Περιήγησις ή τοπογραφία της Θεσσαλίας και Θεταλικής Μαγνησίας. Και της μεν Θεσσαλίας εν επιτομή της δε Μαγνησίας εν εκτάσει*, εν Αθήναις 1860.
- Μπούμπας 2008 Θωμάς Μπούμπας, *Ο Κώδικας της Ιεράς Μονής Αγίας Τριάδος Σπαρμού Ολύμπου 1602-1877, Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος Σπαρμού Ολύμπου*, Ελασσόνα 2008.
- Παπανικολάου 2013 Βασ. Παπανικολάου, *Καλλίνικος Ολυμπιώτης, Πατριάρχης Αλεξανδρείας (1800-1899)*, έκδοση Ιεράς Μονής Αγίας Τριάδος Σπαρμού Ολύμπου, Ελασσόνα 2013.
- Παρανίκας 1867 Ματθαίος Παρανίκας, *Σχεδιάσμα, περί της εν των ελληνικών έθνει καταστάσεως των γραμμάτων από Αλώσεως Κωνσταντινουπόλεως (1453 μ.Χ.) μέχρι των αρχών της ενεστώσης (ΙΘ') εκατονταετηρίδος*, εν Κωνσταντινουπόλει 1867.
- Σακελλίων 1975 Γιάννης Σ. Σακελλίων, *Σερβίων και Κοζάνης Βενιαμίν, ο δεσπότης του Εικοσιένα*, Κοζάνη 1975.
- Σκουβαράς 1967 Ευάγγελος Σκουβαράς, *Ολυμπιώτισσα, Κέντρον Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού (ΚΕΜΝΕ), Ακαδημία Αθηνών, Αθήνα 1989.*
- Σπανός Β. 2018 Βασίλης Σπανός, «Οι οικισμοί της επαρχίας Ελασσόνας στο οθωμανικό Κατάστιχο ΤD 101 του 1521», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, 74 (2018) 3-16.
- Σπανός Κ. 1994 Κώστας Σπανός, «Τα υπομνήματα εκλογής έξι επισκόπων του Γαρδικίου, 1707-1869», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, 26 (1994) 209-221.
- Σπανός Κ. 2013 Κώστας Σπανός, «Η πρόθεση της Μονής Αναλήψεως Ελασσόνας. Οι οικισμοί και τα ονόματα των αφιερωτών τους. Νέα στοιχεία για την πατρίδα του Ιωσήφ των Ρωγών (1803)», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, 64 (2013) 309-313.
- Σπανός Κ. 2015 Κώστας Σπανός, «Η οικογένεια του Κων. Οικονόμου εξ Οικονόμων και το τσιφλίκι του Τσερνίλου της Ελασσόνας. 16 ανέκδοτα έγγραφα της περιόδου 1834-1913», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, 68 (2015) 369-410.